

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

זכרון עולם

האשה
החשובה ודופת
צדקה וחסד
מרת
ורדה שניצר
ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
ת.נ.צ.ב.ה.

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיסר

גליון מס' 566

מסכת סנהדרין מ"ד-נ'

בס"ד, י"ג ניסן תש"ע

השבוע בגליון

- ◆ קברני חב"א קדישא ששכחו להכניס תכריכים לשני מתים
- ◆ קבר של קטן ניתן לפתוח, של גדול – אסור
- ◆ בזיון או חרדה?
- ◆ חובה להכניע לגחמותיו של רוצח במקום להרגו?

- ◆ "כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד"
- ◆ "הרצחת וגם ירשת" – בן שרצח את אביו, יורשו?

- ◆ מדוע הגיה מהר"ל את תפילת "מכניסי רחמים"?
- ◆ תפילות בהן משולבות פניות אל המלאכים
- ◆ מדוע "חתם סופר" זצ"ל האריך בנפילת אפיים?
- ◆ תפילת הציבור אינה זקוקה לסייע

דבר העורך

אם אין אני לי – מי לי?

ריח הטחב חדר לראותיהם. ינשופים סהרורים שנחרדו לשמע המבקרים הבלתי-קרואים, חגו בצווחות בסמוך להם. חרדתם העמיקה והפכה לפחד מוחשי למשמע תזמורת ססגונית של קולות אשר נפלטו מגרונותיהם של מגוון בעלי חיים. **היה** זה לפני שנים רבות, כך מספרים בעלי המעשיות. ר' געצל, איש בא בימים, אשר לאחר מלאת ימיו ושנותיו יספידוהו: "איש חסד, תם וישר, ירא אלוקים ומוקיר רבני", נודע בסביבתו כאדם אמיד, אשר רכשו יכול לפרנסו ולכלכלו ברווח גם אם היה מאריך ימים ושנים מעל ומעבר לקצוב לו משמים. **אדם** עירני היה ר' געצל. לאחר שקם משנתו יכול היה לתאר בפרוטרוט לבני ביתו ההמומים את אשר נוחחו בלחש בעת שענינו היו עצומות. חושיו הדורכים וכשרונו החרף סייעו לו לצעוד קדימה עוד לפני שהסובבים אותו ידעו כי יש לפסוע כלל. **אותו** חורף פולני תקף את עצמותיו ללא רחם, ור' געצל חש כי מה שהיה כבר לא יהיה. אין דרך חזור. מחלון דירתו המפוארת השקיף ר' געצל על הדרך המובילה אל בית העלמין, בו טמונה רעייתו, וליבו אמר לו כי לא תחלוף תקופה ארוכה ובני אדם אחרים ישקיפו מחלון זה על השביל המוביל לקברו של ר' געצל. **בכל** מהלך חייו נהג ר' געצל לסדר את ענייניו על הצד הטוב ביותר, וכך צרר ר' געצל מעות רבות בתרמילו, זימן את עגלונו הוותיק ויצא לדרך. **היה** זה מעין מסע פרידה מן העולם הזה. ר' געצל הורה לעגלונו כי בדרך למחוז חפצו יסייר עמו בכל הירידים הגדולים, בערי הביירות הגדולות של אירופה, במרכזי הסחר ובשווקי הבהמות העצומים. מבעד לחלון עגלתו בה ר' געצל במתרחש, תוך שהוא מעלה בזכרונו

דף מד/ב שיהיו הכל מאמצין את כחו

מדוע הגיה מהר"ל את תפילת "מכניסי רחמים"?

בסוגייתנו אומר רבי יוחנן: "לעולם יבקש אדם רחמים שיהיו הכל מאמצין את כחו, ואל יהיו לו צרים מלמעלה". רש"י מפרש (ד"ה "לעולם"): "שיסייעוהו מלאכי השרת לבקש רחמים, ושלא יהיו לו מסטינים מלמעלה". מהר"י מברונא (שו"ת סי' רע"ה) מבאר כי אין זו תפילה למלאכים, חלילה, אלא זו תפילה דרך ענווה ושפלות, כדרך אדם אשר מחמת שפלותו בוש להתקרב אל המלך (ועיי' ב"שדי חמד" הל' ר"ה סי' א' אות ב'). דבריו של רבי יוחנן מוזכרים רבות בספרים העוסקים בנושא הבא.

תפילות בהן משולבות פניות אל המלאכים: בתפילות השנה ובפרט בימים הנוראים משולבים פיוטים ותחינות שחברו במהלך שנות גלותנו מארצנו. אמירת אחדים מהם שנוייה במחלוקת בין הפוסקים, ואחת מהן, הידועה בפי כל, היא "מלאכי רחמים משרתי עליון, חלו נא פני אל במיטב הגיון, אולי יחוס עם עני ואביון אולי ירחם". בתחינה זו, כמו גם בפיוט "מכניסי רחמים, הכניסו רחמנו", אנו פונים גם אל המלאכים שיעזרנו, והיו שראו בכך טעם לפגם.

מהר"ל ("נתיבות עולם" ח"א נתיב העבודה פי' י"ב) היה נחרץ ביותר בנושא זה, ומאן לומר את הפיוט "מכניסי רחמים", כפי שמסביר "חתם סופר" זצ"ל (שו"ת או"ח סי' קס'): "שאינו לנו עם מלאכים כלום, כי אם ה' אלקינו שומע קול תפילה". את כוונת דברי רבי יוחנן בסוגייתנו מבאר מהר"ל ש"כאשר האדם מתפלל שיתן לו השם יתברך עושר, אפשר שיהיו לו מקטרגים למעלה שאין [הוא] ראוי לעושר. אבל כאשר מתפלל שלא יהיה לו מקטרגים, שוב על הדבר שהוא מבקש אין מקטרגים". לפיכך, כותב מהר"ל, יש להגיה תפילה זו ובמקום לומר "מכניסי רחמים הכניסו תפילתינו" בלשון רחמים, יש לומר "יכניסו תפילתנו" בלשון ציווי, שהמתפלל מצווה עליהם להכניס את תפילתו.

מדוע "חתם סופר" זצ"ל האריך בנפילת אפיים? "חתם סופר" זצ"ל (שם) מציין כי בעקבות דברי מהר"ל אלו, דרכו להאריך בנפילת אפיים עד ששליח הציבור מגיע לתפילת "שומר ישראל" ועל ידי כך הוא נמנע מאמירת תפילת "מכניסי רחמים".

תפילת הציבור אינה זקוקה לסייע: רש"ש מצטט את דברי רבי יוחנן הנזכרים וכותב: "ומזה יש ללמד זכות על פזמון דמלאכי רחמים וכו' חלו נא פני א-ל וכו' ונוסח מכניסי רחמים הכניסו כו' וכיוצא באלו אשר רבים גמגמו עליהם". אלא שהוא מוסיף הערה חשובה, על פי דברי הגמרא (סוטה לג/א, ועיי' "בית יוסף" או"ח סי' ק"א), לפיה, תפילות אלו ראויות להאמר על ידי

עילוי נשמת

הר"ר **יוסף שפילברגר** ז"ל
ב"ר צבי ז"ל
נלב"ע ט"ז בניסן תשל"ח
תנצב"ה
הנוצח ע"י ידידיו
הר"ר שלמה ותרצה האוור שיחיו - תל אביב

עילוי נשמת

הר"ר **מאיר זוסוין** הי"ד
ב"ר יעקב יוסף ז"ל
נלב"ע ט"ו בניסן תש"ג
תנצב"ה
הנוצח ע"י חתנו ובתו
הר"ר אריה ודורה יעקבסון שיחיו

עילוי נשמת

מרת **אלקה גרינברג** ע"ה
ב"ר אברהם ז"ל
נלב"ע י"ט בניסן תשנ"ט
תנצב"ה
הנוצח ע"י נכדה שיח'י

נר ה'

נשמת אדם

לעילוי נשמת

מרת **יענטה יהודית לינצר** ע"ה ב"ר חיים אשר אנשיל זאב ז"ל
נלב"ע י"ג בניסן תשנ"ה **תנצב"ה**
הנוצח ע"י בנה ידידו הר"ר שמואל לינצר ומשפ' שיחיו פ"ת

יחיד בלבד, אך ציבור אינו זקוק לסיוע מאת המלאכים, שהרי "הן א-ל-ל כביר לא ימאס בתפילת רבים", ואין ראוי לומר תפילות אלו בציבור.

נחתם בדבריו של רבי יהודה אסאד זצ"ל, שנחשב לפוסק הדור בהונגריה לאחר פטירת "חתם סופר" זצ"ל, שכתב בעסקו בנושא זה, כי מקורן של סליחות ותחינות אלו ב"ראשונים כמלאכים טהורי לב... מפורש כן יוצא מהש"ס בסנהדרין... א"ר יוחנן לעולם יבקש אדם רחמים שיהיו הכל מאמצין את כחו...". בדבריו הוא מציין, כי רבותינו גדולי הדורות נהגו לומר סליחות אלו, ואף אלו שנמנעו, לא הורו זאת כהנהגה לכלל הציבור אלא לעצמם נהגו כן (שו"ת "יהודה יעלה" ח"א או"ח סי' כ"א).

דף מד/ב כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד

"כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד"

נידון ענף ורחב זרועות, בעל השלכות הלכתיות רבות להפליא, קיים בספרי רבותינו הראשונים והאחרונים על אודות הכלל המפורסם המובא בסוגייתנו לגבי דיני עדות: "כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד". במאמר שלפנינו ניטול סברה אחת של הר"ן בקשר לכלל זה, ונבחן אותה בעזרת ה"חזון איש" זצ"ל.

מקרים בהם עד אחד נאמן: קבעה תורה (דברים יט/טו): "לא יקום עד אחד באיש", ולפיכך, הן בדיני ממונות, הן בדיני נפשות והן בדיני אישות, רשאי בית דין לקבל עדות מפי שני עדים לפחות, ואילו עדותו של עד אחד אינה נשמעת כלל. אלא שיש נושאים הלכתיים אשר לגביהם ניתן להסתפק בדבריו של **אדם אחד**, ואפילו אם הם נאמרים **מחוץ** לבית הדין, וכגון: "**עד אחד נאמן באיסורין**" - גם שלא בפני בית דין; **מסל"ת** - בדברים מסויימים מאמינים לגוי המסיח לפי תומו; "**יכיר**" - נאמנות האב לקבוע מי הוא בנו; "**עדות אשה**" - אשה נאמנת לספר בבית דין כי שמעה מפי עד אחד שבעלה מת, ועל ידי כך היא מותרת להנשא [אף על פי שאין דבר שבערוה פחות משניים עיי' יבמות כה/א].

עד אחד שביקש לחזור בו מעדותו: הר"ן מספר על אודות אשה שהתאלמנה מבעלה, שלא הותיר אחריו ילדים. ידוע ידעה האלמנה כי לבעלה היה אח, אלא שלא ידעה אם אח זה חי והיא זקוקה לחליצה ממנו, או שהוא מת והיא מותרת להנשא. ברם, הופיע בפניה ראובן ושח לה כי ידוע לו שאחי בעלה חי, ולפיכך היא **אסורה להנשא** עד שתקבל חליצה ממנו. לאחר זמן-מה הופיע ראובן בפני בית דין, סתר את דבריו הקודמים והעיד כי אותו אח **מת** זה עידן ועידנים. בעקבות הסתירה בין דבריו התלבט בית הדין אם להאמין לעדותו הראשונה או לעדותו האחרונה. ספק זה מעלה הר"ן (שו"ת סי' מ"ז), והוא אף מרחיב בצדדיו, כלהלן.

כאמור לעיל, בסוגייתנו מבואר אחד הכללים היסודיים בדיני עדות: "כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד". כלומר: אדם שהעיד בפני בית דין וחקירתו הסתיימה ועדותו התקבלה, אינו נאמן לחזור בו מדבריו. כלל זה מסכם הרמב"ם (הל' עדות פ"ג הל' ה') באופן ברור: "כללו של דבר, כל דברים שיאמר העד אחר שנחקרה עדותו... אין שומעין לו".

אלא שיש להסתפק אם כלל זה תקף גם לגבי אדם שהעיד את עדותו שלא בפני בית דין [במקרים שבהם הדבר מועיל כפי שבואר לעיל]. שכן, מחד גיסא, מאחר שעדות זו כשרה היא גם אם נאמרה שלא בפני בית דין, יש להחשיבה כעדות לכל דבר ועניין, וממילא אין העד יכול לחזור בו מדבריו. מאידך גיסא, יתכן שאדם אינו מדקדק היטב בדבריו מחוץ לבית הדין, ולפיכך, יש לקבל את בקשתו לחזור בו מדבריו. כלומר: מאחר שעדותו נאמרה מחוץ לבית הדין, לא חדרה להכרתו העובדה כי דבריו נאמרים בתור עדות, אלא אמרם כסיפור דברים בעלמא. מעתה, כאשר הוא מבקש לחזור בו מדבריו, הרי הוא כאומר: דברים שאמרתי אין להתייחס אליהם משום **שלא התכוונתי להעיד**. לבסוף הכריע הר"ן שאדם רשאי לחזור בו מעדות שנאמרה מחוץ לבית הדין, וכך נפסק להלכה ("שולחן ערוך" אה"ע סי' י"ז סעי' כ'). לפיכך, קבע הר"ן, כי ראובן רשאי לחזור בו מן הדברים שאמר מחוץ לבית הדין, ויש להתיר לאשה להנשא.

לכאורה, לפי הכרעתו של הר"ן, רשאי אדם לחזור בו מכל עדות שאמר מחוץ לבית הדין. אולם "חזון איש" זצ"ל (אבה"ע"ז סי' כ"ט אות י"ג) מאיר את עינינו וקובע כי באופן סטטיסטי, במחצית מן המקרים בלבד רשאי אדם לחזור בו מעדותו הראשונה! זאת, משום שיש להבדיל בין אדם שבעדותו הראשונה גרם איסור ובעדותו השנייה ביקש להתירו, לבין אדם אשר בעדותו הראשונה יצר היתר ובעדותו השנייה ביקש לאסרו. שכן, העד שביקש תחילה לאסור את האלמנה ולאחר מכן חזר בו, טען למעשה, כי לא דקדק בדבריו בעת שביקש לאסרה. אולם, האם נוכל להאמין לעד שטוען כי בעדותו הראשונה, בה הוא ביקש להתירה בתחילה הוא לא דקדק היטב בדבריו? חלילה! הרי "אין אדם משים עצמו רשע" (לעיל כה/א) - אין בית דין רשאי להאמין לאדם המספר על עצמו שעבר עבירה, או שזלזל בחוקי התורה. לפיכך, אין לקבל את טענתו שלא דקדק היטב בדבריו בעת שאמר לבת ישראל שהיא מותרת להנשא, בעת שהיא היתה זקוקה לחליצה.

דף מח/ב וראוי ליורשו היה

"הרצחת וגם ירשת" - בן שרצה את אביו, יורשו?

הנביא מספר כי לאחר שאחאב מלך ישראל גרם לרציחתו של נבות, כדי להשתלט על כרמו, הוכיחו אליו הנביא (מלכים א, כא/יט) "כה אמר ה' - הרצחת וגם ירשת?". לדעת רבי יהודה בסוגייתנו, אחאב היה בן דודו של נבות ונחשב כיורשו הבלעדי, לאחר שהוא רצח גם את בניו של

את הימים בהם היה מהלך במחוזות אלו, מוקף בפמליית מזכירים ומשרתים, בדרכו מרכישה להקה אדירה של אוזנים במחיר אפסי מפרץ שיד מכנסיו, אל עסקה מצלחת אחרת בה יתוּם על שותפות בעסקת ייבוא פולי קפה מעבר לים. **העגלה** חלפה ביעף על פני אתרי הזכרון של ר' געצל, ובעוד ראשו שקוע בימים עברו, התעורר ר' געצל אל קרקע המציאות בעזרת נכדיו הקטנים, שאפפהו בחום מכל עבר.

בנו בכורו נאחז התרגשות לרגל ביקורו הבלתי צפוי של אביו, ולאחר סדרת הברכות המתבקשת הסבו השניים בחדר סגור, ור' געצל פתח את סגור לבו. "**בני** בכורי, הנה זקנתי ושבתי", נאחז ר' געצל, "ונשאתי הנה את עצמותי הלאות כדי לשמוע מפיך, מה תעשה למעני לאחר שתשוב מהלווייתני".

מאז ומעולם נהג ר' געצל לדבר ישירות ללא גינונים, אך למשמע דבריו אלו של האב, צללו אוזני בנו. "אבא. מדוע הנך שח כך. בעזרת ה' עוד נכוננו לך ימים טובים ורבים..."

"מה בפיך", האץ בו ר' געצל. "אל תעכבני. עלי לבקר גם אצל שני אחיך".

משלא נותרה בידו ברירה, פרס בנו בכורו של ר' געצל בפני אביו את כל הרעיונות ששמע אי פעם על הנצחת נפטרם כבודים. "אקים בית כנסת על שמך, ובכל יום זכרון אכניס בו ספר תורה לעילוי נשמתך. בבית כנסת זה תוקם חברת התהילים הגדולה ביותר בעולם, ועל קברך יעלו מידי שנה עשרות תלמידי חכמים וצדיקים שיתפללו לעילוי נשמתך. בביתי ידלק נר זכרון, שמן זית זך, עד כלות כל הימים, וספר חידושי תורה מאת טובי הלמדנים ייצא לאור לזכר נשמתך".

"**היטב** דיברת", פלט ר' געצל, ותחושת נחת פשטה בכל גופו.

בנו השני של ר' געצל העפיל ברעיונותיו על אחיו הבכור. "כל אלו, אבא, דברים פשוטים הם, אשר ברור כי יש לעשותם למען העלות את נשמתך ממדרגה למדרגה עד הגיעה למקומה הראוי. אני אקים ישיבה גדולה שתקרא "זכרון געצל", ועל כל ספר קודש מספרי הישיבה יכתב, כי יש ללמוד בו לעילוי נשמת ר' געצל בן ר' פייבל, ובכל..."

"**היטב** דיברת", קטעו ר' געצל, שלפתע חש בלבו ומיהר לבקר בבית בנו השלישי.

יודעי דבר אמרו עליו, על בנו השלישי של ר' געצל, כי הוא טגל את פקחותו של אביו ואת שכינותו של אמו, ומשניהם את חכמתם. את בן הזקונים שלו חייב ר' געצל עד מאד, ובמהלך נסיעתו למעונו הררה ר' געצל אלו רעיונות יעלו במוחו המבריק.

נשיקות לנכדים, דרישת שלום למחותנים, ור' געצל הסתגר עם בנו השלישי בחדר ופרס לפניו את בקשתו.

להפתעתו ביקש ממנו בנו להמתין קמעא, יצא את החדר וכעבור זמן קצר שב ובידיו חבילת נרות. "טוב מראה עיניים ממשמע אוזניים", ציטט הבן באזני אביו את המשפט המוכר. "אבקש ממך להתלוות אלי אל מקום מסויים מחוץ לעיר שם אבהיר את עצמי. בתוך כך חפץ הבן בידיו שני נרות וביקש מאביו: "הכנס גם אתה נרות אחדים לכיסך, אנו עומדים לפסוע במקום חשוך".

ר' געצל קצר רוח היה, ופטר את בנו: "אין צורך. די בנרות שנטלת עמך".

"יהי כן" פלט הבן, והשניים יצאו לדרך.

עמד ר' געצל עם בנו בפתחה של מערה חשוכה במעבה היער, ובראשו מרצד סימן שאלה גדול "מה הוא רוצה להראות לי?".

שילב הבן את זרועו בזו של אביו המופתה, והשניים פסעו אל תוך המערה. לאחר צעדים אחדים לא יכלו השניים להמשיך לצעד, עקב האפילה המוחלטת שאפפה אותם מכל עבר. הבן שלף נר שעווה והציתו, ולאורו המשיכו האב והבן בדרך.

"**הלאה**, הלאה, אנחנו צריכים להכנס למעמקי המערה", דירבן הבן את אביו הסקור.

חלפו עברו להן כעשרים דקות, ושלחבת הנה החלה לרקד ולהקפיץ את צלליותיה על קירותיה המשוננים של המערה. הם הספיקו להבחין כי תהום פעורה לימנם ומאורת זוחלים רוחשת משמאלם, כאשר האש הבלילה באור גדול וכבתה באחת.

פיק ברכיים תקף את ר' געצל, שמונים ושבע שנותיו חלפו איכשהו, ועתה הוא נקלע לעסק ביש שכזה. ירחם ה'. "נו", דחק בבנו, "הצת כבר את הנרות שלך". "אבא", לאט הבן באוזנו של אביו ההמום, "אין לי נרות. תוציא בבקשה את הנרות מכיסך!". "אני" רעד קולו של הישיש, "לא נטלתי עמי נרות. בני יקירי, סמכתי עליך!!!"

הבן חיבק את אביו. "זה בדיוק מה שרציתי לומר לך אבא! אל תסמוך על אף אחד! אתה בעצמך, כל עוד נשמתך באפך, אסוף זכויות לעילוי נשמתך. למד משניות וגמרא, קבע עיתים לתורה והרבה במצוות ובמעשים טובים. ביקרת אצל כל אוהבך, כדי לברר מה הם יעשו לעילוי נשמתך. ראשית היה עליך להתיישב מול המראה ולשאול את עצמך: "מה אני, געצל, עושה לעילוי נשמתך???"

המענויין לזכות את הרבים
בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת
שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל,
מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי,
ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה.
כתובתנו: ת.ד. 3446 בני ברק. פקס: 03-570-67-93
mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

פנינים

דף מו"א שתי בתי קברות היו מתקנין לבית דין
קבורת רשעים

אחד מחסידיו של ה"דברי חיים" מצאנו ז"ל השיג גבול של יהודי אחר, וחכר את בית המרוח שהיה בחזקתו עד אז. בעל ה"דברי חיים" נזף בו על קיפוח פרנסתו ונחיתתו של אותו יהודי, אך הלה ענה - "היהודי ההוא, רשע הוא ומצווה לקברו".

השיב לו ה"דברי חיים":
- "ומניין לך שיש מצווה לקבור יהודי רשע? הן בני ישראל במצרים עסקו בקבורת רשעי ישראל שמתו בשלושת ימי האפילה של מכת חושך, ואף על פי כן, כשהיו צריכים לצאת ממצרים נתן להם הקב"ה

נבות! האמנם, "הרצחת וגם ירשת"? האם אכן רוצח אינו יורש את נכסי הנרצח כאשר הוא יורשו החוקי? שאלה זו נידונה בספרי הפוסקים.

הגאון רבי יהושע אהרנברג זצ"ל, אב"ד תל אביב, מציין בספרו שו"ת "דבר יהושע" (ח"א סי' ק'), כי במשפטי אומות העולם מקובל לשלול מרוצח את ירושת הנרצח. אמנם אין בכתובים, במשנה, בתלמוד או בספרי הקדמונים הנחיה מפורשת כיצד יש לנהוג במקרה מחריד כגון זה, אך ניסוח מעניין שבו בחר הרמב"ם לכתוב הלכה מסוימת, גרר מחלוקת בין הפוסקים על אודות דעתו בנושא זה, ומעניין לגלות כי מסקנות אחדים מהם מאותו רמב"ם הפוכות לחלוטין!

כתב הרמב"ם (הל' ממרים פ"ז הל' י"ד): "בן סורר ומורה הרי הוא ככל הרוגי בית דין, שממונם ליורשיהם, שאף על פי שאביו גרם לו סקילה, הרי הוא יורש כל נכסיו". הגאון רבי מאיר שמחה מדווינסק זצ"ל, בעל "אור שמח", ראה בדבריו של הרמב"ם הוראה, שאין לשלול מן ההורג את ירושת הנהרג, ואף מסוגייתנו הוא מביא הוכחה לכך, שהרי לדעת רבי יהודה אחאב נחשב כיוורשו של נבות, כמאמר הנביא "הרצחת וגם ירשת".

אולם יש אחרונים שסוברים כי אדרבה, הרמב"ם מבקש להשיענו כי דווקא אביו של בן סורר ומורה יורש את בנו, מאחר שהוא פעל לפי דין תורה. אולם רוצח אינו יורש את הנרצח. ואילו אליהו הנביא שאמר לאחאב "הרצחת וגם ירשת", לא התכוון אלא לומר לו: לעיני בני אדם נראה שירשת את ממונו ביושר, שהעמדתו למשפט המלוכה, אך באמת אינך ראוי לכך, כי בעוולה ובזדון רצחתו. בעל "צפנת פענח" (הל' מתנות עניים פ"ד סוף הל' י') מבאר כי הלכה זו שרוצח אינו יורש את קרבנו אינה דין תורה אלא קנס שהטילו על הרוצח.

דף מה/א בזיוני דאיניש עדיפא ליה טפי מניחא דגופיה

קברני חברה קדישא ששכחו להלביש תכריכים לשני מתים

מאורע עגום הובא לפני הגאון רבי גרשון אשכנזי ממיץ, בעל "עבודת הגרשוני" לפני כ-300 שנה. שני נפטרים הובאו לקבורה, מבוגר וילד. לאחר הקבורה הבחינו אנשי החברה קדישא כי הם שכחו להלביש את הנפטרים בבגד אחד מתכריכיהם, והם התחבטו אם לפתוח את קבריהם כדי להלבישם כראוי.

קבר של קטן ניתן לפתוח, של גדול - אסור: הגאון הורה כי את קברו של הקטן יפתחו, אך לא את קברו של הגדול. פסק הלכה זה התבסס על דברי ה"כלבו" (הל' אבלות ק"ג) שכתב, כי מת שנקבר אין מפנים ממקום למקום, משום שהדבר גורם לו חרדה גדולה, כפי שהגמרא (חגיגה ד/ב) דורשת על דברי שמואל אל שאול שהעלהו באוב (שמואל א כח/טו) "למה הרגזתני להעלות אותי", מאחר שהוא חשש שמא הוא נקרא שנית לעמוד בפני בית דין של מעלה, וכדברי ה"כלבו" גם נפסק להלכה (יו"ד סי' שס"ג בט"ז שם). כל זאת לגבי קברו של הגדול, אולם את קברו של הקטן אפשר לפתוח, משום שבית דין של מעלה אינו דן את זה שנפטר לפני הגיעו לגיל עשרים (עיי' שבת פט/ב ובהגהות מהרי"ץ חיות שם) וממילא לא תגרם לו חרדת הדין.

אחד מתלמידיו הגדולים שישבו לפניו באותה עת היה הגאון רבי דוד אופנהיים, לימים רבה של פראג, אשר פרסם פסק הלכה זה של רבו בתשובתו לרבי יאיר חיים בכרך בעל "חוות יאיר" (נדפסה בסוף שו"ת "חוות יאיר"), תוך שהוא מצרף הערה מנומקת לפסק זה (עיי"ש מה שהוכיח מב"ב קנב/א), שלדעתו דברי ה"כלבו" שאין לפנות מת שנקבר, אמורים לגבי כל הנפטרים, לפי שגדולים כקטנים כאחד סובלים מחרדת הדין. **בזיון או חרדה?** מה מעדיף אדם? האם המת סובל יותר כאשר נגרם לו בזיון או כאשר הוא מצטער מחרדת הדין? מסוגייתנו הוכיח בעל "חכם צבי" (סי' מ"ז) כי ביזוי המת גורם לו צער גדול יותר מזה של חרדת הדין. זאת, על פי דעת חכמים בגמרתנו שאדם מעדיף להרג במיתה מכובדת אף על פי שהיא איטית, ולא במיתה בזויה אף על פי שהיא מהירה יותר.

אולם בעל "שבות יעקב" (ח"ב סי' ק"ג) מעיר על דבריו של "חכם צבי" בחילוק מעניין. אמנם מבואר בסוגייתנו שהבזיון קשה מן הצער, אך כל האמור הוא בעולם השקר, שבו הצער הרגעי קל מן הבזיון המתמשך לתקופה ארוכה, וילווה את זרעו אחריו. אך לאחר המוות, בעולם האמת, וודאי שצער חרדת הדין חמור בעיני הנפטר יותר מכל ניוול אפשרי - **ח ר ד ת ה ד י נ ! ! !** היש דבר מפחיד מזה? [עיי"ש שכתב שחרדת הדין שבה עוסק "עבודת הגרשוני" הינה כאשר מפנים מת מקברו. לעומת זאת, פתיחת הקבר בלבד אין בה חרדת הדין, כי אם ניוול בלבד].

דף מט/א היה לו להצילו באחד מאבריו

חובה להכניע לגחמותיו של רוצח במקום להרגו?

הבה נפתח לרגע את דלתות ישיבת פונוביץ' שבבני ברק ואת דלתות ישיבת קול תורה שבירושלים ונתבשר מניחוח תורתם של הגאונים רבי שמואל רוזנבסקי זצ"ל, ראש ישיבת פונוביץ', ורבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל, ראש ישיבת קול תורה, על דברי סוגייתנו.

שמעון ישב בביתו והסב לארוחת הצהרים. לפתע נפרצה דלת הבית. על המפתן עמד ראובן, עיניו בוערות, סכין גדולה בידיו, וצווח: "שמעון! באתי להרגך! אולם מחמת חיבתי אליך אציב בפניך אפשרות להמלט ממר גורלך - ברגע זה, חדל מאכילת ארוחת הצהרים! אם תעשה כן, אניח לך". שמעון המבוהל הניח את ידו על קת אקדחו מתוך מחשבה לחסל בירייה אחת את ה"רוחף"

הקדם והנצח

את נשמת יקיריך ז"ל

שיום הזיכרון שלהם חל בחודשים:

סיון - תמוז - אב - אלול

בגמרא המיוחדת

"מהדורות נר תמיד"

בהוצאת מאורות הדף היומי

כתב בעל התפץ חיים:

"...וכזה יראה הוא בעצמו לעשות לעילוי נשמת אביו ואמו שעמלו בכל כוחותיהם עליו... יתנדב עבורו איזה ספר הצריך לרבים ללמוד בו, ויכתוב עליו את שמו, ובכל עת שילמדו בו יהיה לנחת רוח. וכן ראינו רבים נוהגים"

**עשרות אלפי גמרות מודפסות
ונלמדות לעילוי הנשמה
המונצחת בעמוד הגמרא**

לפרטים והרשמה: (שי')

טל. 03-5775307 פקס. 03-7601020

שניצב מולו, אך הוא נזכר בכלל המפורסם הנאמר בסוגייתנו, כי אין להרוג את הרודף אם אפשר למנוע ממנו לבצע את זממו על ידי פגיעה באחד מאבריו. לכאורה, חשב לעצמו שמעון, על פי אותו הגיון, עלי להשמע להוראתו של ראובן ולחדול מאכילתי ובכך להציל אותו ממיתה, שהרי זו משמעותו המפורשת של כלל זה, שיש להציל את הרודף כאשר הדבר אפשרי. הלא כן?

לא!

מדוע?

ראשי הישיבות מבארים, כי כאשר התורה קבעה שיש לנסות להציל את הרודף ממיתה, היא לא נתנה בכך כל היתר לניצול מחפיר של המאויים ברצח על ידי הרוצח, אלא הורתה כי **במסגרת הפעולות להצלת המאויים ברצח** יש לצמצם את הפגיעה ברוצח עד למינימום האפשרי. כשם שכל בר דעת מבין שהעומד במסלולו של הרודף כדי להרגו, אינו חייב תחילה לשלוף מכיסו צ'ק בסך של מיליון דולר כדי לנסות לשחדו לוותר על הרדיפה ועל ידי כך למנוע את הריגתו של הרודף, כך גם אין שמעון צריך להכנע לגחמותיו של ראובן, כדי להציל את ראובן ממיתה.

האם קבענו בשורות אלו, כי שמעון רשאי להרוג את ראובן משום שהלה כופהו להפסיק את ארוחתו? חלילה! שמעון רשאי להרגו משום שהלה מאיים לרצחו נפש. אלא, שאין שמעון חייב להשתמש בדרך המילוט המוזרה שראובן הציב בפניו, ולפיקח הוא רשאי להרוג את הרוצח (עיי' "זכרון שמואל" סי' פ"ג, ו"מנחת שלמה" ח"א סי' פ"ג, ועיי"ש בראיות שהביאו לביסוס דבריהם).

[הגרש"ז איועבראך זצ"ל מספר, כי הרצה את הדברים בפני תלמיד חכם אחד, אשר השיב לו, כי אם נרחיק לכת עם הנחה זו, נמצא את עצמנו עומדים בפני מצב, שבו אפשר להציל רוצח באחד מאבריו, אך אין חובה לעשות כן! הא כיצד? נניח שראובן מציב את דרך המילוט הבאה בפני שמעון: "גדע את זרועי ואניח לך". לכאורה, על שמעון להענות לבקשתו, האם אין זה פירושם של המילים "ניתן להצילו באחד מאבריו"? הרי במקום להרגו נפש, ייפגע אחד מאברי הרוצח ובכך הוא יחדל להיות "רודף". אולם, לאור האמור, שהכלל "ניתן להצילו באחד מאבריו" נאמר במסגרת הפעולות להצלת המאויים ברצח בלבד, ועל המאויים ברצח אין כל חובה להכנע לדרישות הרוצח, רשאי שמעון להרוג את ראובן!

לפנינו, אם כן, מקרה של "רודף" שניתן להצילו באחד מאבריו, אך אין חובה לעשות כן! האומנם? הגרש"ז זצ"ל מותיר את הדברים בצריך עיון.

דמ פסח ודם מילה כדי שתהיה בידם מצוה שבזכותה יגאלו. הרי לך, שאין זו מצווה גדולה לקבור רשע... (סיפורי חסידים על התורה פרשת בא).

דף מט/א מה מדבר מופקר לכל אף ביתו של יואב מופקר לכל

כשהעניים השתלטו על הבית...

סיפר הגר"ז מבריסק זצ"ל על אביו הגר"ח זצ"ל: **בביתנו** היה סמובר גדול ולידו תמצית תה. עניי בריסק אוספים היו לחם יבש, ובאים לביתנו לאכול את לחמם יחד עם התה שלנו. כשסיימו את ארוחתם היו נשכבים שם במיטות, ופעמים רבות באתי הביתה ומצאתי את מיטתי תפוסה. מה עשיתי? קיבצתי לי מספר כסאות כדי לישון עליהם. אבל, הללו עוד באו בטענות, על כי לקחתי להם את כסאותיהם... **חתנו**, הגר"מ פיינשטיין זצ"ל, הצביע על סוגייתו כמקור להנהגה זו: "מה מדבר מופקר לכל, אף ביתו של יואב מופקר לכל", פשוטו כמשמעו... ("באר מרים").

לעילוי נשמת

הר"ר **משה נעמן** ז"ל

בן לזיה ע"ה - רב מושב חצב

נלב' ע"י י"ג בניסן תשמ"א

תנצב"ההונצח ע"י **משפחת נעמן** שיחיו

לעילוי נשמת

מרת **שרה רוחמה רוזנפלד** ע"ה

ב"ד נחמן ז"ל נלב' ע"י ט"ו בניסן תש"ן

תנצב"ה

הונצחה ע"י בנה וכלתה

הר"ר **נחמן והניה רוזנפלד** שיחיו

בשבת חתונה א"י"ה
בלימוד מיוחד

עונג לימוד משפחתי

בחלק זה נבין מדוע על שאלות ותשובות על עניי חיל משפחה ונחמה ואהבה בשבת ועוד.

חדש! מאורות השבת חלק ח' חידוש לכל המשפחה. בכל שבת

יש לכם הזדמנות להזדקק לחידוש הלימוד כבר נהגת מיד שבת מלימוד חלילה בכל המשפחות המוסית או רגש לטולחן סעודה עם "מאורות השבת", זה פשוט זה הבית. ופחות את הקשר בין בני קל זה ברכה לכל משפחה יהודית אתם הבית. לעולה בחיטטים אלף משפחות מוהמים.

לפרטים והזמנות: 1700-500-151

להשיג בחנויות הספרים